

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM
LUDOVIKA

ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI
TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA CIVILIA

Auer Ádám

*Adalékok és jogesetek a tilos szerződés
jogtörténetéhez*

Adalékok és jogesetek a tilos szerződés jogtörténetéhez²

A tilos szerződés mint érvénytelenségi ok hatályos Polgári Törvénykönyvben³ található szabályozása a két világháború közötti magánjogi megoldást tekinti mintának.⁴ A kutatásunk fókuszja így ezen megoldás fő forrásának tekinthető kúriai gyakorlat újra tanulmányozása, amely aktuális jogi problémák megoldásához is segítséget nyújthat. Jelen írás egy rövid bevezető után elemzi a két világháború közötti kúriai gyakorlat azon döntését, amely a későbbi kodifikáció alapjául szolgált, a függelékben pedig mintajogeseteket gyűjtöttünk össze, amelyek oktatási céllal használhatóak a szerződés érvénytelenségének témát érintő részénél.

1. A tilos szerződések alkalmazásának egyik aktuális esete

Egy közelmúltbeli alkotmánybíróági határozat tényállása véleményünk szerint jól szemlélteti a tilos szerződés problematikáját. A 3/2021. (I. 7.) AB határozat alapjául szolgáló kezdeményezésben a Kúria az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény (Üttv.) egyes rendelkezéseinek megsemmisítését kérte az Alkotmánybíróságtól. Az Üttv. támadott rendelkezése az ügyvédi képviselő ellátásával kapcsolatban fogalmaz meg korlátot: az ügyvéd korábbi munkáltatójával szemben az ügyvédi tevékenység akkor gyakorolható, ha a munkaviszony 3 éve megszűnt, amely korlátozás alól a korábbi munkáltató felmentést adhat. Az alkotmánybíróági eljárás alapjául szolgáló perben a jogi képviselőt az ügyvéd korábbi munkáltatójával szemben látta el (ügyvállalási korlát). Az ügyvéd hatósággal (korábbi munkáltatóval) szemben járt el, amely hatóság a hatósági eljárás szabályai szerint elutasította az ügyvéd által benyújtott fellebbezéseket, mert nem az arra jogosulttól származtak. A döntés elleni felülvizsgálat során a bíróság az ügyvéd meghatalmazását elfogadta és megállapította, hogy az Üttv. (és a korábbi ügyvédi törvény) irányadó szabálya az ügyvéd számára tartalmaz korlátozást a megbízásvállalásra, az eljáró hatóság pedig nem jogosult a megbízási jogviszony érvényességének (Ptk. 6:95. §-ára figyelemmel) vizsgálatára.⁵ Az ügy később jogegységi eljárás alapjául szolgált, amelyben az eljáró tanács az Alkotmánybírósághoz fordult. Az Alkotmánybíróság számára feltett egyik kérdése az volt, hogy vajon a bíróság a jogi képviselő ellátásának vizsgálata körében köteles-e a meghatalmazás alapjául szolgáló szerződés érvényességét is megállapítani. Azaz az ügyvállalási korlátba ütköző megbízási szerződés mint jogszabályba ütköző szerződés érvénytelenségét meg kell-e állapítani a bíróságnak. Az Alkotmánybíróság kiemelte azt, hogy az ügyvállalási korlát jogintézménye „egy sajátos hármas hatásköri rendszerben jut érvényre”.⁶ Az első eleme ennek a rendszernek a perbeli képviselő ellátásának vizsgálata, amely a hatóság és a bíróság feladata, amelynek a szabályait az eljárási törvények rögzítik. A második elem az ügyvédi kamara által gyakorolható fegyelmi hatáskör, amely az első esettől függetlenül érvényesül. Végül a harmadik elem pedig a megbízó vagy a korábbi munkáltató által indítható semmisségi vagy kártérítési per. Az eljáró bíróságnak a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 70. § szerinti kötelezettsége az

¹ Dr. Auer Ádám egyetemi docens a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Karának Civilisztikai Tanszékén; tanácsadó az Alkotmánybíróságon.

² AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM UNKP-20-5-NKE-53 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

³ 2013. évi V. törvény (Ptk.).

⁴ Vékás Lajos – Kemenes István: A célzott joghatás hibája. In Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest, Complex, 2008. 781-782. 781.; Ptk. 6:95. §.

⁵ 3/2021. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [8].

⁶ 3/2021. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [76].

ügyvédi meghatalmazás formai és tartalmi vizsgálata. Ez alapján a bíróság juthat olyan megállapításra, hogy az eljáró jogi képviselő az ügyvállalási korlátot megsértette.⁷ Az Alkotmánybíróság ugyanakkor rámutat – alkotmányos követelményben – arra is, hogy az eljáró bíróság az ügyvállalási korlát megsértésének következményeit nem általában vonja le, hanem annak csak perjogi következményeit állapíthatja meg (például kizárja a jogi képviselőt az eljárásból). Mindezek alapján látható, hogy egy törvényi tilalomba ütköző szerződés semmisségének megállapítására az eljáró bíróság nem köteles. Felmerül a kérdés, hogy miért nem, hiszen a semmisség megállapítására hivatalból köteles a bíróság és külön eljárást sem kell lefolytatnia? A tanulmány konklúziója adja meg a kérdésre a választ.

2. A Kúria jogegységi döntése a kontárszerzésekkel kapcsolatban

A Ptk. kodifikációja tudatosan nyúlt vissza a két világháború közötti kúriai gyakorlat egyik döntésére, amely a tilos szerzések dogmatikáját döntően meghatározta egészen addig, amíg a Legfelsőbb Bíróság a jogegységi döntvényt 1949-ben hatályon kívül nem helyezte.⁸

A Kúria 53. jogegységi döntése⁹ a tilos szerzésekkel kapcsolatos eltérő felsőbbbíróági és kúriai gyakorlatát eldöntő határozata kapcsán érdemes áttekinteni a tilos szerzésekkel kapcsolatos jogi polémiát. A továbbiakban felvázoljuk a folyamatos magánjogi kodifikáció eredményeit, az eltérő bíróági érveket és azt, hogy a Kúria milyen szempontok alapján döntött a jogegységi döntésben foglalt határozat szerint.

2.1. A tilos szerződés fogalma a magánjogi kodifikáció során

A magánjogi kodifikáció egyes tervezeteiben már megjelent a törvényes tilalomba ütköző szerződés (tilos szerződés) a szövegtervezetek szintjén, amiből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a tilos szerződésnek a dogmatikai tartalma ebben a korban kevésbé volt vitatott.¹⁰ A kodifikáció első tervezetének 955. §-a szerint „A törvényes tilalomba ütköző szerződés, amennyiben törvény mást nem rendel semmis.” A tilos szerződéssel kapcsolatban a jogviták elbírálásánál a tervezet szerint alkalmazandó a lehetetlen szolgáltatásra irányadó szabályok is (953-954. §).¹¹ A polgári törvénykönyv második tervezete azonos szöveget javasol a tilos szerződés semmissége kapcsán (746. §).¹²

A Magánjogi Törvényjavaslat 972. §-a is a korábbi tervezetek megoldását tartalmazta: „Törvényes tilalomba ütköző szerződés, amennyiben a törvény mást nem rendel, semmis.

---

⁷ 3/2021. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [80]-[81].

⁸ Weiss Emília: *A szerződés érvénytelensége a polgári jogban*. Budapest, KJK, 1969. 248. Lényegében az érveléssel nem értett egyet, és a régi Kúria jogegységi döntésének másik – kisebbségben maradt – érvelését tartotta helyesnek, utalva a megváltozott gazdasági rendszerre is.

⁹ A m. kir. Kúria jogegységi tanácsának 53. polgári döntvénye. Elérhető: *Igazságügyi Közlöny*, (1932), 7. 137-147.

¹⁰ Ugyanakkor a gyakorlati alkalmazás már vitatott volt, ld.: Almási Antal: *A tilos cselekmény a magánjogban*. Budapest, Grill, 1907. További kutatást igényel, hogy az Apáthi István nevéhez fűződő kötelmi jogi javaslat 1882-ben még nem ezt a megoldást választotta, hanem a szerződés tárgyánál határozta meg a törvényes tilalomba ütköző semmis szerződés eseteit, valamint a szerződés fogalmánál mondta ki azt, hogy a szolgáltatás törvénnyel és erkölccsel nem „ellenkezhet”. Vö.: Apáthi István: *Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete, kötelmi jog, általános rész*. Budapest, Grill, 1882.

¹¹ *A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete, első szöveg*. Budapest, Grill, 1900.

¹² *A magyar polgári törvénykönyv tervezete, második szöveg*. Budapest, Grill, 1913.

Ily szerződést is érvényesen lehet megkötni arra az esetre, ha a törvényes tilalom megszűnik.” Az ebből eredő kár megtérítésére a szolgáltatás lehetetlensége miatti semmisségre irányadó szabályokat kell alkalmazni.¹³

Az 1959. évi IV. törvény javaslata a témánk szempontjából azonos szöveget tartalmazott a törvény hatályon kívül helyezéséig.¹⁴ A törvényjavaslat indokolása utalt arra, hogy előfordulhat az, hogy a szerződés érvénytelenségét nem minden szabály megszegése váltja ki (utal a javaslat a fegyelmi felelősségre, vagy csak az egyik felet terhelő kötelezettségre), így a javaslat – és később a törvénytörvény – is tartalmazta azt, hogy jogszabály más jogkövetkezményt fűzhet a jogszabály megsértésére; az indoklás felhívja azt az esetet is, amikor a jogszabályok egybevetésével jut arra a bíró, hogy a szerződés semmisségét vagy annak hiányát megállapítsa.¹⁵ A javaslat hivatkozik arra, hogy ez a szabály nem új, a korábbi magánjog is ezt a kitételezt tartalmazta.¹⁶

A tilos szerződés azt jelenti, hogy a jogszabályba ütköző szerződés érvénytelen, semmis. Azaz a tilos szerződés a tilos cselekmények egyik olyan esete, amikor a jogsértés következtében a jogügylet érvényességét megvonja a magánjog. A korabeli szakirodalom¹⁷ és törvényjavaslatok egyöntetűen állapítják meg, hogy a jogszabályba ütköző szerződés semmis, kivéve ha ahhoz jogszabály más jogkövetkezményt fűz. A Kúria 53. jogegységi döntésének tárgya az volt, hogyan hat ki a megkötött szerződés érvényességére az, ha bizonyos iparszerű foglalkozásokhoz jogszabály feltételeket támaszt (ezek a feltételek: iparigazolvány, iparendély, hatósági engedély etc.).

Hangsúlyozni szükséges, hogy a kúriai jogegységi döntés csak azt az esetkört érintette, amikor az ügylet megkötésénél az egyik félnek valamilyen feltételnek (iparigazolvány, hatósági engedély) kellett megfelelnie. A jogegységi döntés indokolásának IV. pontja kimerítően mutatja be az iparrendészeti szabályozásnak releváns részeit, valamint nem differenciál abban a tekintetben, hogy az egyes engedély személyhez kötött vagy a tevékenységhez szükséges és a rendelkező részben megfogalmazott „hatósági jogosítvány” kifejezést használja. Hangsúlyos lesz majd az, hogy a hatósági jogosítvány hiánya kihágásnak vagy bűncselekménynek minősült-e.

A másik fontos kitétel az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a Kereskedelmi törvény (Kt.) 263. §-a amely szerint „azon körülmény, hogy valaki hivatalánál, állásánál, iparrendészeti vagy más okoknál fogva kereskedelmi ügyletekkel nem foglalkozhatik, a kereskedelmi ügyletek minőségére és érvényességére befolyással nincsen”. A korabeli bírói gyakorlat – a jogegységi döntés általában ítéli meg a kérdést – erre is hivatkozott a határozatok indokolásában.

---

¹³ Magyarország magánjogi törvénykönyve. Törvényjavaslat. *Képviselőházi Irományok*, (1927), VIII., 500.

¹⁴ Azzal, hogy expressis verbis a jogszabály megkerülése is nevesített érvénytelenségi ok lett.

¹⁵ Törvényjavaslat a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről. *Országgyűlési Irományok*, (1958), 4. I., 238.

¹⁶ Uo. Világhi Miklós és Eörsi Gyula tágabb körben határozza meg a tilos szerződések körét: utalva egyrészt arra, hogy a jogszabályok korlátozzák a felek autonómiáját, valamint a tilos szerződés mint érvénytelenségi ok van jelen. Utóbbinak részét képezi még az erkölcstelen ügylet is. Világhi Miklós – Eörsi Gyula: *Magyar polgári jog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. I., 370-371.

¹⁷ Pl.: Tóth Lajos: *Magyar magánjog, kötelmi jog*. Budapest, MTA, 1938. 159. Vagy később Nizsalovszky Endre: *Kötelmi jog, általános tanok*. Budapest, 1949. 69. 219.

2.2. A széttartó joggyakorlatban megjelenő érvek és ellenérvek

A fenti kérdés megítélése nem volt egyértelmű a bírói gyakorlatban.¹⁸ Az ügyek tényállása rendszerint valamely olyan kötelmi jogi viszony volt, amelyben az egyik szerződő félnek a szerződés megkötéséhez hatósági jogosítvánnyal kellett volna rendelkeznie. A hatósági jogosítvány hiánya a perben döntő körülménynek minősült.

A korabeli bírói gyakorlat az alábbi megoldásokat alkalmazta:

- 1.) A szerződés semmis, mert törvénybe ütköző tilos tevékenységre irányult a szerződés megkötése. Volt olyan döntés, amely itt utal arra, hogy a Kt. 263. §-a nem akadályozza a semmisség megállapításának.¹⁹
- 2.) A szerződés nem keletkeztet kötelmet (naturalis obligatio), mivel kihágásnak minősül a szerződés megkötése a hatósági jogosítvány miatt, és tilos cselekményből szerződés sem származhat.²⁰
- 3.) A szerződés semmis, mivel bűncselekmény az alapja, és egy személyes tilalmat fogalmaz meg, nem egyszerűen egy tiltó rendelkezést, ezért indokolt a semmisség megállapítása.²¹
- 4.) A teljesség kedvéért jegyezzük meg, hogy a tilos szerződésből eredő követelést elmaradt haszon címén is megpróbálták érvényesíteni, amelyet a bírói gyakorlat a bűncselekmény kimerítő jogalap miatt nem ítélt meg.²²
- 5.) Felmerült mint érvelési alap az is, hogy a szerződés megkötése hatósági jogosítvány nélkül valójában a hatósági feltételt előíró szabály kijátszására irányul.²³
- 6.) Önmagában az, hogy a felperes nem rendelkezik engedéllyel arra, hogy bizonyos ügyletet megkössön még nem elegendő ok a kereset elutasítására.²⁴
- 7.) Engedély nélkül folytatott pénzkölcsön közvetítői tevékenység, amely kihágásnak minősül még nem eredményezi a szerződés semmisségét. „Habár anyagi jogszabály az, hogy törvényes tilalomba ütköző szerződés, amennyiben a törvény mást nem rendel semmis, a törvénynek fent idézett rendelkezéséből nem vonható le következtetés arra, hogy a pénzkölcsön közvetítése iránt létrejött ügylet semmis volna, ha azt a kérdéses iparengedéllyel nem bíró személy köti meg, amennyiben törvényes tilalomba a szerződés csak akkor ütközik, ha a törvény a szerződés megkötését egyenesen tiltja, vagy ha a szerződés olyan szolgáltatásra irányul, amely a törvény szerint tilos; ezeknek az eseteknek egyike sem forog azonban az iparengedély nélkül megkötött, pénzkölcsön közvetítése iránt létrejött ügyletnél.”²⁵

2.3. A m. kir. Kúria 53. jogegységi döntésének érvelése

A Kúria jogegységi határozata szerint:

„Ha bizonyos ügyletekkel való iparszerű foglalkozást jogszabály hatósági jogosítványhoz (iparigazolványhoz, iparengedélyhez, vagy másnemű hatósági engedélyhez) köt, akkor az a körülmény, hogy az ügyletet – esetleg iparszerűen üzött foglalkozása körében – olyan személy

---

¹⁸ Az alábbi döntéseket kivonatossal tartalmazzák az 53. jogegységi döntés I-II. részei.

¹⁹ m. kir. Kúria P.IV.2348/41/1927.

²⁰ Debreceni Királyi Ítéltábla P.1.355/15/1930., ezt a döntést a Kúria később megváltoztatva, a szerződés semmisségét állapította meg.

²¹ m. kir. Kúria P.VII.1951/23/1931.

²² m. kir. Kúria P.VII.3870/1930/17.

²³ m. kir. Kúria P.VII.7920/17/1929. és m. kir. Kúria P.VII.3897/10/1925.

²⁴ m. kir. Kúria P.VII.348/16/1928.

²⁵ m. kir. Kúria P.IV.8599/37/1928.

kötötte, aki az említett hatósági jogosítvánnyal nem rendelkezik: magának az ügyletnek az érvényességét nem érinti, kivéve, ha az a jogszabály az ügyletet kifejezetten semmisnek nyilvánítja, vagy ha az ügylet tartalma más jogszabályba, vagy a jóerkölcsökbe ütközik, vagy ha a magánjog szabályai szerint megtámadható.”

A Kúria szerint tehát a szerződés érvénytelensége nem automatikusan jogkövetkezménye a törvénybe ütköző szerződéskötés ellenére sem. A Kúria a széttartó gyakorlat egységesítése kapcsán abból indult ki, hogy bizonyos magánjogi ügyletek iparszerű (rendszeres) megkötéséhez valamilyen hatósági engedély szükséges, amelyek hiányában az ügyletek megkötése bűncselekménynek vagy kihágásnak minősült.²⁶ Több ilyen tevékenységet sorolt fel a Kúria, amelyeket összefoglalóan hatósági jogosítványnak hív, azaz az érvelés nem differenciál semmilyen tekintetben arra, hogy az engedély pontosan milyen típusú: ha bármilyen feltétel szükséges a szerződés (rendszeres) megkötéséhez, akkor a jogegységi döntés alkalmazandó.

Az akkori kereskedelmi jog – magánjog dichotómiának megfelelően a Kúria megállapította, hogy a perek túlnyomórészt kereskedelmi ügyekből fakadtak, de reflektált az újabb jogalkotásokra, amelyek már nem feltétlenül kereskedelmi ügyletekhez kapcsolódtak, így a jogegységi döntés általában vizsgálja a kontárszerződés kérdését. A Kt. 263. §-a ebből a szempontból indifferensnek tűnik, ugyanis a Kúria megállapította, hogy „a K. T. 263. §-ának alkalmazásáról is csak akkor lehet szó, ha az ügylet érvényességének más jogszabály nem áll útjában”, azaz arra a következtetésre jutott, hogy analógiával a kereskedelmi ügyek és általános magánjogi ügyek között megoldásra nem juthat az eltérő gyakorlat megítélésénél. Így a jogilag eldöntendő kérdés az, hogy az engedély nélkül való iparűzés tilalmának az általános magánjogi szabályai szerint milyen kihatása van a megkötött ügyletnek az érvényességére.

Az általános magánjogi szabály – a szokásjog és a fentebb bemutatott törvényjavaslatok alapján is – a Kúria szerint az, hogy a „törvényes tilalomba ütköző szerződés, amennyiben a törvény mást nem rendel, semmis. Ez a szabály azonban magára a konkrét szerződésre vonatkozik, vagyis a *megkötött ügylet tartalmának* kell tilosnak lenni: és pedig ez a tilalom vonatkozhat arra, hogy a jogszabály a szerződés megkötését egyenesen eltiltja, vagy hogy a szerződésnek olyan szolgáltatás a tárgya, amely a törvény szerint tilos. Minthogy azonban ezekben az esetekben is a semmisség csak akkor következik be, ha a jogszabály mást nem rendel: ennél fogva minden egyes jogszabályelőírta tilalomnál az illető jogforrás értelmezése alapján kell megállapítani, vajjon a jogszabály a tilalommal az abba ütköző szerződést megakart-e fosztani ügyleti hatályától is?”²⁷

A Kúria *lex imperfectának* minősíti azt, amennyiben egy tilalom megszegése önmagában a megkötött ügylet érvénytelenségére nem hat ki. A Kúria ide sorolja azokat az ügyleteket, amelyek általában megengedett ügyletek, sem tartalmát, sem a szolgáltatást jogszabály nem tiltja, de az ilyen szerződés iparszerű (mai fogalmaink szerint: rendszeres, üzletszerű) megkötését már engedélyhez köti.

Figyelemreméltó az érvelés azon része, amely véleményünk szerint a jogkérdésre adott válasz dogmatikai indokát adja, és a magánjogi és közigazgatási jogi indokokat egymásra tekintettel vizsgálja meg. A Kúria szerint a tartalmuknál fogva tilos szerződések esetén a jogrendszer „közvetlenül magukat azokat a javakat kívánja védeni, amelyeknek oltalmazásához az állam

---

²⁶ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 142.

²⁷ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 143.

rendjének érdeke fűződik”²⁸ és a magánjogi tilalom vagy büntetés ennek a megsértését torolja meg például az uzsorás ügyletnél, vesztegetésnél, büntetendő cselekmény elkövetésére irányuló szerződésnél.²⁹ Az ilyen szabály a „javak közvetlen sérelmét védi”, ezzel szemben az iparendedély a „köz- vagy magánérdekek veszélyeztetését kívánja megelőzni”³⁰. A Kúria szerint az olyan ügylet, amely általában megengedett és tartalma nem tilos, senkit meg nem károsított, akkor a szerződés semmissége mellett, ami a harmadik, jóhiszemű szerződő féllel szembeni érvénytelenséget is jelenti, nem szól érv.

Logikailag idetartozó érve a Kúriának az is, hogy a kontárszerződéshez hasonló szabályok nem az ügylet tilalmazását célozzák, hanem „a forgalom biztonságát kívánja megóvni”³¹.

Az ilyen szabály nem érintheti a Kúria szerint a harmadik jóhiszemű személynek a jogos érdekeit sem, aki az ügylet megkötésénél nem vizsgálhatja kimerítően, hogy a szerződő fél rendelkezik-e a szükséges engedélyekkel. A Kúria szerint ez fordítva is igaz: ha önmagában az engedély hiánya kihatna az ügylet érvényességére, akkor a megkötött szerződésből eredő követelését a szerződő féllel szemben az engedély nélkül szerződő sem követelhetné, amely a Kúria szerint rá nézve is méltánytalan lenne. Utalt arra a jogegységi tanács, hogy ez az indoka a Kt. 263. §-ának is, amely azokra, akik személyi okokból (például: papok, katonák, bírák) nem foglalkozhat kereskedelmi ügyekkel, külön kimondja a szerződés érvénytelenségét. Ha ez nem így lenne, akkor a fenti értelmezés alapján az általuk kötött szerződés érvényes volna, de mivel azért, mert ezek a személyek egyáltalán nem foglalkozhatnak kereskedelmi ügyletekkel, az általuk kötött kereskedelmi szerződések semmisnek minősülnek.³²

A Kúria utal arra, hogy ilyen szabályok 1872 óta léteznek, de a bírói gyakorlat csak 1917 óta kezdte a tilalomba ütköző szerződés semmisségét kimondani; a fordulópontot az 1916. évi IX. törvénycikk alapján kibocsátott 3678/1917. M. E. rendelet jelentette, azonban ez a jogszabály nem csupán az iparszerű szerződéskötés engedélyhez kötését tartalmazta, hanem olyan anyagi jogi rendelkezések is a részét képezték, amelyek a közszükségleti cikkek forgalmát háború idején is biztosítani kívánták az ellen, hogy „azok a közfogyasztás és a hadviselés célja elől jogellenesen elvonassanak” és ezért az ilyen áru felhalmozását, üzemek korlátozását, árdragítást etc. Azaz az általános helyzettel ellentétben ezek a tilalmak az ügylet tartalmára vonatkoztak és a jogszabály a tilalom ellenér megkötött szerződések semmisségét is kifejezetten kimondta.

A Kúria utalt a jogtudományi álláspontokra, nemzetközi példákra és a magánjogi tervezetekre is, amelyek a jogegységi döntés elvi tartalmával megegyezők.

Dogmatikailag figyelemreméltó az is, hogy a Kúria kiemelte – utalva az MTJ indoklására -, hogy a tilos szerződés esetén alkalmazandó más jogkövetkezmény a relatív hatálytalanság is.³³

Mindezek alapján jutott a Kúria arra a megállapításra, hogy a bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy az iparrendészeti tilalmak esetén a tiltó jogszabály kimondta-e a megkötött szerződés érvénytelenségét is. Ha nem, akkor a megkötött ügylet nem ütközik-e tartalma szerint más

---

²⁸ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 143.

²⁹ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 143.

³⁰ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 143.

³¹ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 144.

³² m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 145.

³³ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 144.

jogszabályba, vagy a jóerkölcsbe, vagy megtámadható-e.³⁴ A Kúria szerint ennek a vizsgálat a magánjog oldaláról elégséges védelmet nyújt.

3. Konklúzió

A szakirodalom³⁵ az 1959. évi IV. törvény gyakorlata alapján jelezte a bírói gyakorlat helytelen irányú változását, ezért a Ptk. kodifikáció kapcsán a szövegtervezetben és a hatályos szabályozásban is egy differenciált megközelítés található a tilos szerződések kapcsán.³⁶

A bevezetőben említett esetben így véleményünk szerint az Alkotmánybíróság helyesen utalt arra, hogy egyes jogsértések magánjogi jogkövetkezményeinek levonása mellett/helyett is a jogrendszer különböző sérelmeket orvosolni képes. Így a bevezető szerinti példában az ügyvállalási korlát alá eső ügyvéddel szembeni helyes szankció nem feltétlenül az ügyféllel kötött szerződés semmisségének kimondása, amely a jogi képviselőtől való megfosztást jelentené.

A Kúria jogegységi döntésének érvelése véleményünk szerint figyelemreméltó súlyozással és a jövőt orientálón jelölte ki a tilos szerződések megítélésének sarokköveit.

(1) Azt az elhatárolási ismérvet, hogy a szerződés semmisségével szemben, egyes jogi előírásokban, habár szerződéses jogviszonyhoz kapcsolódnak, nem egy bekövetkezett sérelem orvoslása, hanem a veszélyeztetés megelőzése a célja. Véleményünk szerint ez olyan szempont, amely a mostani jogi gondolkodást is segíti, és nem feltétlenül van jelen jelenleg ez az érv.

(2) A szerződést kötő felek közötti egyensúlyhelyzet megtalálása: a semmisség ezt a vagyoni egyensúlyt nem feltétlenül képes biztosítani, mint a szerződés teljesítése. Hozzá kell tenni azt, hogy ma a szerződés semmisségének jogkövetkezményei részben differenciáltabbak, de ez a meglátás helyességét nem rontja le. A szerződést jóhiszeműen kötő fél mennyiben képes a másik fél engedélyeinek megítélésére, felkutatására; illetve a szerződő fél elszámolási igénye a jóhiszemű féllel szemben.

(3) A szerződési szabályok differenciáltsága. Azaz a bíró szembe találhatja magát olyan helyzettel, amikor a szerződés semmisségét nem mondja ki a jogszabály, ugyanakkor a tényállás felvethet olyan megoldást, amely a szerződés semmisségét eredményezi. További kutatások tárgya, hogy ezek feltérképezésében segítséget nyújtson a jogtudomány.

(4) A szerződés semmisségének kimondása más jogszabály által. Tulajdonképpen a Ptk. 1:2. §-a véleményünk szerint általában megnyitja az utat azelőtt, hogy polgári jogi normákat a Ptk.-val összhangban értelmezve a bíróság kimondja egy szerződés semmisségét (kvázi horizontális hatálya a Ptk.-nak). A kihívást ebben a tekintetben véleményünk az újabb és újabb, dogmatikailag nehezen kezelhető szerződéses viszonyok jelentik, amelyek jelentkezhetnek akár vegyes jogági megállapodásként (például a különböző közszolgáltatási szerződések), atipikus szerződéseként (koncessziók). A szerződési szabadságból eredő megállapodások különböző formáit összhangba kell hozni a polgári jog szabályaival, mert a polgári jogi

---

³⁴ m. kir. Kúria 53. jogegységi döntése 145.

³⁵ Kemenes István: A szerződés érvénytelenségének egyes kérdései a gazdasági szerződéses gyakorlatban. *Polgári Jogi Kodifikáció*, (2002), 2. 7-27., Darázs Lénárd: A jogszabályba ütköző (tilos) szerződések semmissége. *Polgári Jogi Kodifikáció*, (2008), 5-6. 14-26.

³⁶ Vékás–Kemenes i. m. (4. lj.) 781.; Ptk. 6:95. §.

szabályok által – utalva a közel száz éve azonos érvekre – védett forgalombiztonság, a köz- és magánérdekek veszélyeztetésének megelőzése kiemelt feladat.

Felhasznált irodalom

Almási Antal: *A tilos cselekmény a magánjogban*. Budapest, Grill, 1907.

Apáthi István: *Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete, kötelmi jog, általános rész*. Budapest, Grill, 1882.

Darázs Lénárd: A jogszabályba ütköző (tilos) szerződések semmissége. *Polgári Jogi Kodifikáció*, (2008), 5-6. 14-26.

Kemenes István: A szerződés érvénytelenségének egyes kérdései a gazdasági szerződéses gyakorlatban. *Polgári Jogi Kodifikáció*, (2002), 2. 7-27.

Nizsalovszky Endre: *Kötelmi jog, általános tanok*. Budapest, 1949.

Tóth Lajos: *Magyar magánjog, kötelmi jog*. Budapest, MTA, 1938.

Vékás Lajos – Kemenes István: A célzott joghatás hibája. In Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest, Complex, 2008. 781-782.

Világhi Miklós – Eörsi Gyula: *Magyar polgári jog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. I.

Weiss Emília: *A szerződés érvénytelensége a polgári jogban*. Budapest, KJK, 1969.

Függelék

Mintajogesetek a tilos szerződés témaköréhez

1. A kereset szerint alperes megbízta felperest egy birtoknak részére leendő megszerzésével. Felperes a megbízásnak eleget tett, s alperes a birtokot 140,000 K-ért megvette, a megállapodás felperes szerint az volt, hogy alperes a fele hasznot juttatja a felperesnek. Mivel egy vevő jelentkezett 15,000 K ráfizetéssel: felperes fele haszon címén 7,500 K-t követel. A per adatai szerint alperes megbízta felperest a közvetítéssel és ezért díjazást ígért.

Az elsőbíróság a keresetet elutasította, a másodbíróság azonban a kártérítés iránt indított keresetnek a közvetítésre fektetett alapját megállapította, s az elsőbíróságot a követelés összegének meghatározására utasította, mert a megbízást alperes teljesítette, s készkiadásai is merültek fel.

Helyesen döntött-e a másodbíróság?

[E. H. 1914. évi október 29-én. 2291/1914.]

2. M. J. Értékpapírkereskedő K. Zs. alperes ellen 33.906.585 korona tőke és járulékai iránt azon az alapon indított keresetet, hogy az alperes megbízást adott neki értékpapírok vételére és eladására, ő ezt a megbízást teljesítette és a köztük fennálló üzleti összeköttetés megszűnésekor az alperes a keresetben megjelölt tőkével adósa maradt. A budapesti kir. ítéletábla ítéletével a budapesti kir. törvényszék marasztaló ítéletének megváltoztatásával a felperest keresetével elutasította azon az alapon, hogy a kereset alapjául szolgáló ügyletek bankügyletek voltak, amelyekkel iparszerűen való foglalkozáshoz a felperesnek a vonatkozó rendeletekben előírt külön engedélyre volt szüksége. Ilyen ügyletekkel a felperesnek — a szükséges hatósági engedély hiányában, — büntetés és elkobzás terhe alatt tilos volt foglalkozni. Minthogy pedig a felperes ilyen engedéllyel nem rendelkezett, a felperes által kötött ügyletek tilos ügyletek, és a törvényes tilalom megszegése a jogügyleteket érvénytelenné teszi és az ilyen tilos ügyletekből eredő igény az általános magánjog értelmében bírói jogsegélyben nem részesíthető.

Hogyan dönt a bíróság?

[m. kir. Kúria jogegységi tanácsának 53. sz. polgári döntvénye]

3. A tényállás szerint a felperes mint megbízott és az alperes jogelődje, az OGYK között megbízási szerződés jött létre, amiben a felperes az alperes javára tanácsadói feladat ellátását vállalta a beszerzés bruttó értékének 1%-a díjazás ellenében. Az OGYK a megbízási szerződés megkötését megelőzően a szolgáltatás megrendelése során közbeszerzési eljárást nem folytatott le. Időközben a felek szerződésüket úgy módosították, hogy kimondták, a megbízás visszavonásig érvényes. A felperesnek járó összeg kiszámításánál a vetítési alap a hirdetmény megjelenésekor leszámítható vállalási díj 1%-a + áfa. Az egyes tanácsadási munkákra külön írásbeli megállapodások nem születtek, de a megbízásokkal összefüggő kérdéseket

jegyzőkönyvben rögzítették. Az alperes a felperes tanácsadói megbízását visszavonta, kérte ugyanakkor a még folyamatban lévő eljárásokban a rendelkezésre állását. Az alperes a felperes számlái alapján 42 750 000 forintot teljesített. A számla kiegyenlítésére nem került sor, és a 83 500 000 forint végszámlára sem történt teljesítés.

A felperes módosított keresetében kérte, hogy a bíróság kötelezze az alperest 112 935 438 forint és kamatai megfizetésére. Követelését elsődlegesen – a felek között létrejött szerződésre hivatkozással – megbízási díj címén terjesztette elő. A szerződés érvénytelensége esetén kérte annak érvényessé nyilvánítását. Másodlagosan az alperes marasztalását jogalap nélküli gazdagodás, harmadlagosan kártérítés címén kérte. Előadta, hogy az alperessel a módosított szerződésben az alperes által történő beszerzések közbeszerzési eljárásainak lefolytatását vállalta. A megállapodásban foglaltakat teljesítette, a megbízási díjának a keresetben megjelölt részét azonban az alperes nem fizette ki. Az alperes a kereset elutasítását kérte. Arra hivatkozott, hogy a felek között létrejött szerződés a közbeszerzési eljárás mellőzése miatt a Ptk. 6:95. § alapján semmis. Vitatta a felperes teljesítését és a követelés összezszerűségét is. A szerződés érvénytelensége esetén pedig szerinte a felperest legfeljebb 32 534 970 forint illeti meg, amelyet már megfizetett.

Hogyan dönt a bíróság?

4. A felperes tulajdonát képező ingatlan piaci forgalmi értékét (beépítetlen telekként) az S. szakértő 2014. február 7-i szakvéleményében 285 500 000 Ft-ban határozta meg. Ezen az irányáron az ingatlan értékesítése a 2014. július 24-i pályázati felhívás, majd 2014 novemberében nyilvános árverés alapján nem vezetett eredményre. Az S. szakértő 2014. június 3-án, majd 2015. február 16-án aktualizálta korábbi szakvéleményét, a megelőző időszakok piaci változásai nélkül mindkét alkalommal fenntartotta az ingatlan korábbiakban megállapított értékét. Az aktualizált szakértői vélemény alapján a felperes képviselő-testülete 2015. március 25-i határozatával 285 500 000 Ft irányár mellett döntött az ingatlan értékesítéséről, lehetővé tette egyúttal az ajánlattevő számára a vételárnak az irányárnál legfeljebb 10%-kal alacsonyabb összegű megjelölését. Kikötötte továbbá, hogy lényeges bírálati szempont az ajánlati ár mellett a pályázó által megvalósítani kívánt funkció és a vállalt beépítési határidő. A felperes képviselő-testületének pénzügyi és kerületfejlesztési bizottsága 2015. július 20-án hozott döntésével az egyedüli ajánlattevő alperest nevezte meg a pályázat nyerteseként 260 500 000 Ft-os vételi ajánlatával, az általa megvalósítani kívánt lakóépület vagy hotel funkció, illetve 2018. december 31-i teljesítési határidő mellett. A felperes megbízására 2015. október 19-én készült szakvéleményben a P. szakértő 428 300 000 Ft +/- 5% összegben határozta meg a perbeli ingatlan forgalmi értékét. A felperes keresetet nyújtott be a bíróságon a szerződés érvénytelenségének a megállapítása és az eredeti állapot helyreállítása iránt.

Milyen jogalapra hivatkozhat a felperes? [Alaptörvény 38. cikk (3) bekezdés, 2011. évi CXCVI. törvény 13. §, 15. §]